

2000 Store Lilleøyen

De hadde satt seg nedpå. ”Endelig, kjerring - så var det over”, sier Odd-Geir Vold til sin kjære livsledsager. De var omsider alene, hadde fått ryddet opp det meste - og var glade for at dagen gikk mot slutten. Det er greit med merkedager og tradisjoner, hyggelig med selskap av slekt og venner, selvsagt, - men sannelig *litt godt* når de går igjen også og det hele er overstått. Nå kunne de senke skuldrene. Konfirmasjonen til yngste sønnen var endelig i mål. Hovedpersonen var nok ikke mindre glad. Ikke det at noen på Lilleøyen så på dette som en belastning og plage, tvert om, - de visste hvor viktig det var med store dager og det å være tradisjonsbærere, men det er noe med en form for lettelse når spenningen har fått sin utløsning. Den 15-årige Hans Gunnar hadde brakt sine gaver opp på rommet sitt, og kom tilbake og forkynnte at nå var han blitt rik. Han følte nok at konfirmasjonspengene gav ham uante muligheter. ”Hva skal du bruke pengene til?”, spurte mor Anne Line, hun erindret en tidligere samtale for noen dager siden hvor sønnen hadde gitt uttrykk for et investeringsbehov. Hans Gunnar var ikke av de som løp rundt på ”Hæsjen” og knuste ruter. Gutten var praktisk anlagt, likte alt som hadde med motorer, maskiner og redskap å gjøre. Han var nysgjerrig og vitebegjærlig - gode egenskaper som forhindrer kjedsommelig og rastløs tidsfordriv.

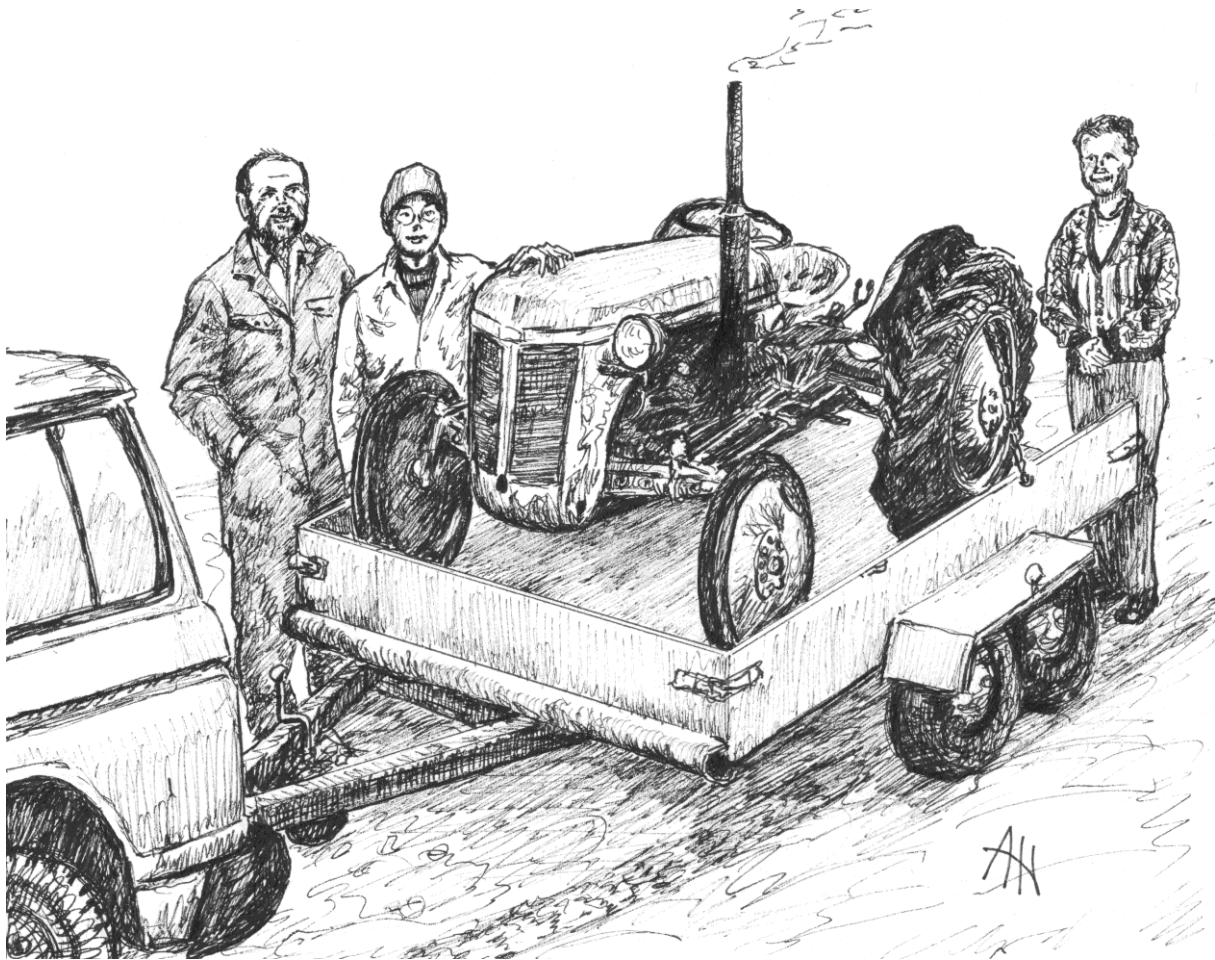
Far Odd-Geir, Hans Gunnar og mor Anne Line Vold, konfirmasjonen i mai 1992

Hvordan spørsmålene og svarene falt den maikvelden i 1992 kan i og for seg være det samme, men familien husker så godt at Hans Gunnar hadde alternativene klare: enten ei grisepurke eller en gråtass (traktor). De fleste ville nok sagt at en gris er et bedre investeringsobjekt, men ikke Hans Gunnar. Interesse, motivasjon og lyst glødet hos den unge investoren. Alt pekte i retning nostalgi. En blir ikke rik av gamle ting, men en får så usedvanlig ro i sjela. Han ville investere i denne type helse. Han hadde sett i avisa at en kar hadde annonsert en *gråtass* til salg. Dermed var det ikke lenger alternativer.

Dagen derpå tok far Odd-Geir en telefon, og kort tid etterpå var far og sønn på vei til en kårkaill på Levangerneset. Odd-Geir husker han ga sønnen følgende råd: ”*Vær høflig og bli enig om prisen ganske raskt*”. Sønnen fulgte dette rådet, og var etter noen minutter en lykkelig eier av en ”simpel gråtass”, hans første investering innenfor en godartet samlermani. Lite ante nok arvingen på Lilleøyen at han noen år senere skulle besitte den største private samlingen av gangbare traktorer og annet gårdsredskap på Stjørdal, skjønt interessen nok startet allerede i 4H da han hadde oppussing av traktor som prosjektoppgave.

Gråtassen var nok så som så, men de fikk nå omsider start på den og kjørt den opp på biltilhengeren. Men denne historien ville ikke vært en ordentlig historie hadde det ikke vært for følgende: Rett nok malte og humret motoren rent godt, men den ivrige Bør Børson fra

Lilleøyen var så engstelig for at traktoren skulle stanse, at for å spare seg eventuelt den skuffelsen, valgt de å ikke stoppe motoren. Så der kjørte far og sønn sørover langs E6, og bakpå tilhengeren kom selve *fortiden* etter. Den ristet og brummet som ei gammeldags symaskin. Ja, andre trafikanter ville vel også ha ristet litt (på hodet) om de hadde hørt motoren gå der bak på tilhengeren. En time senere kjørte de inn på tunet på Lilleøyen. Gråtassen humret fortsatt sin melodi og varslet om at ei ny tid var kommet til gårds. Det var som om Gråtassen konkurrerte med tappenstrek på andre siden av gjerdet, hvor de unge soldater ble signalmessig beordret til ro. Gråtassens tappenstrek var derimot myntet på veteraner. Gråtassen var endelig kommet hjem og til ro. Han skulle ikke bli den siste. Lilleøyen var kommet til et tidsskille.

Denne innledningen gir oss opptakten til å vise et lite bruk som plutselig ”skifter ham”, slik Inge Krokan skrev det. Hans ”*store hamskifte*” viser at det av og til skjer forhold som forandret alle typer gårdsbruk. I det siste har det pågått en debatt om såkalte potensielle nisjeprodukter, i den forstand at norske gårder bør være kreative og satse på annet enn tradisjonelt jordbruk. Tanken kan nok være god, men det blir litt naivt og vel romantisk. En lever ikke av gamle hus. Svært få lever av nostalgi - og lille Norge begrenser seg selv. Å tro at vårt jordbruk skal omformes til nisjeprodukter og satse på livberging gjennom kun import av matvarer fra Europa og Afrika, er ikke bare naivt, men trolig en farlig tanke. Skal vi klare oss som nasjon, må vi opprettholde tradisjonelt landbruk. Det kommer dårlige tider igjen. Denne beredskapen er en pris vi bare må betale. Det bør være et tankekors at vi trolig bruker minst penger på mat, og mest på fritid og reiser!

Lilleøyan er nok heller ikke av de som tenker direkte i nisjeprodukter, ei heller har muligheter til å eksistere som selvstendig og bærekraftig bruk, til det er jordveien for liten. Men Lilleøyan er som familiebosted, et viktig bidrag til bevaring av nettopp den lille jordveien, som en dag virkelig kan berge oss. Samtidig er Lilleøyan et av disse mindre brukene som bare ved å være der, opprettholder vår kulturarv, vårt kulturlandskap og gir oss linker og sveiser oss sammen som bygd, by og nasjon. Når så oppsitterne har valgt å kombinere flere roller i vårt pulserende samfunnsliv, gir det oss en form for trygghet gjennom tilhørighet, mimring og stolthet. Hans Gunnar Vold har utsmykket bruk nr. 5 med redskap og hjelpemidler fra gamle

dager, skapt et lite museum, kombinert med møtelokaler - hvor deltagere og brukere får en eim av en svunnen tid, et innblikk i "før i tida" hva gjelder landbruksredskap. Her kan folk kombinere fagmøte, selskap etc. med kulturell kunnskap. Det hele blir gjennom noen helger i året også et tilbud om en annen type *opplevelse*. Et alternativ til plastikk, Walt Disney, reality, mestring og lignende. Samfunnet oversvømmes av spel og festivaler, hvor økonomisk konk og subsidiering er gjennomgangsmelodien. Tempo skrues opp. Det blir for masete. Som en motvekt trenger vi gårdshistorie og gårdsopplevelser. Lilleøyan er en verdig representant. Lilleøyan har på en måte blitt til Store Lilleøyan, velstelt og innbydende - en liten veiviser i vår historie.

Lilleøyan (G.nr 105, br.nr 5) ble tidligere kalt Øygjerdet. Første brukeren var Nils Pedersen. Etter ham kom Jacob Johansen Værnesbakken (1769-1803) g.m. Anne Johansdatter Øygjerdet (1774-1805). Da Jakob dør dukker Ole Olsen Værnes (1764-1842) opp og overtar både bruket og enka etter Jacob. Ole Olsen ble gift 2. gang med Ingeborg Halvorsdatter Bang (1769-1830) fra Skatval. Hans sønn Ola Olsen Øygjerdet (1807-1877) er garver og skomaker. Han gifter seg med Anne Marie Pedersdatter (1806-1849) og overtar heimrommet. Som enkemann gifter han seg igjen med Helene Torkildsdatter Viksjøen (1810-1891). Ved folketellingen i 1875 noteres 1 føll, 4 kyr, 3 sauer, 1 svin. Utsæd: ¼ tn bygg ¾ tn havre, 5 tn potet, ½ mål grønnfór, 1/16 mål rotfrukter. Peter Olaus Olsen Øyan (1841-1914), sønn av Ola Øygjerdet er også

garver. Han overtar skjøte fra stemora, men synes å selge gården på auksjon og flytter til Skien i 1900.

Før vi går videre, skal vi ta med litt annen Stjørdalshistorie, nemlig ta en tur innom slektstreet til neste eier av Lilleøyan. Vi skal da til Gudbrandsdalen. Her ble Ole Johansen Ohlaug født i 1788 i Ringebu, og døde på Gråbekk i Stjørdal i 1872. Han kom fra Odlaug-gården i Ringebu og var veteran fra ufredsårene, og var blant annet med i krigen i 1814. Han kom til Stjørdal i 1820, der han ble ansatt som rådsdreng hos rittmester Gram på Værnes. I 1830 fikk han skjøte på Gråbrekk gård, som da var til salgs etter at eieren Peder Torstensen Vangberg hadde levd over evne og måtte gi fra seg gården. (Vangberg endte sine dager tre år seinere på en husmannsplass. Da enka gikk gjennom isen på Stjørdalselva, ble hans mange barn spredt utover bygda). Ohlaug bygde opp igjen husene på gården og grunnla to møller ved Gråelva. Han forvaltet teglverket Håbet etter J. Rømo. Han var medlem av formannskapet 1837-46, varaordfører 1840-64 og fungerte som medhjelper ved Værnes kirke. I 1863 kjøpte han gården Prestenget (g.nr 86) av distriktslege Istad. Dette til tross synes han å være kårmann på Gråbrekk i 1865. Gråbekk ble overtatt av Kristian Sigvard Bjerve fra Østfold, som bygde om kvernhusa Ohlaug hadde anlagt.

Gudbrandsdølen giftet seg med Anne Hagen (f.1799). Hun var uekte datter av grev Trampe til Rotvold og Jådda Olsdatter, f. 1769, som døde på Gråbrekk 95 år gammel. Stiftsamtmann Fredrik Christopher Trampe (1799-1832) var sønn av amtmann, dr.juris Adam Johan Fredrik Paulsen Trampe. Han igjen ble i 1804, bare 22 år gammel, utnevnt til amtmann i Islands vestre amt. I 1806 blir han utnevnt til stiftamtmann over hele Island. Etter 6 år ble han forfremmet til samme stilling i Trondhjem (1810). Var da 31 og enkemann. Giftet seg med grev Schmettow og frue Stinchen Mølmanns datter Amalie Ulrikke Fredrikke, en planlagt allianse p.g.a fiendskapet med general von Krogh. De bodde i Stiftsgården, og fikk Nedre Rotvold gård i medgift. Flyttet så ut til Rotvoll. Medlem av Provianteringskommisjonen, preses i N. Vitenskapers Selskap og i mange år formann i Norges Banks representantskap.

Ole og Anne fikk to barn: Marta Jådine (Dina) f. 1822. Gift på Vatn i Åsen. Og Ole Johan Ohlaug (1834-1926, gravlagt på Værnes). Ole Johan Ohlaug var styrer av Mustgodset og Tangen bruk. Han fikk auksjonsskjøte på Lilleøyan gård og flyttet dit i 1900 etter at han hadde sluttet på Tangen Bruk. Var også medhjelper i Værnes kirke. Han giftet seg med Sara Johnsdatter (1833-1881). Hun var fra Auran Vestre (g.nr 71.1) på Skatval. Etter hennes død gifter Ole Johan seg med Anne Jakobsdatter Syversen fra Gudbrandsdalen. I første ekteskapet kommer det 4 barn. En dør som 8-åring og to utvandrer til Amerika. I andre ekteskap blir det 6 barn, hvorav de mister en 2-åring som drukner i en leirdam ved Tangen bruk.

Aksel Skratås (1870-1933) fra Egge ved Steinkjer er underoffiser ved artilleriet i Trondheim. Han ble gift med Karoline Petrine Aksnes fra Stod (1870-1951). De kjøpte Evjen, g.nr. 112 b.nr. 5, i Stjørdal, men selger igjen i 1911, og er oppført med adresse Trondheim både i 1911 og 1918. De var barnløse. I 1927 kjøper de Lilleøyan for kr 29 000 av Anne, enka etter den forrige eieren Ole Johna Ohlaug. Ett år etter at Karoline blir enke (1934) selger hun Lilleøyan til Magne Schefte. Magne Schefte (1904-1995) ble født i Grimstad. Han gifter seg i 1932 med Tordis Sorte (f.1909). Magne Schefte var boktrykker. I 1951 inngår han makeskifte med Johan Grønli (neste eier), og flytter til Husbyheim (gnr. 102, bnr 85). Tordis og Magne fikk to barn: Inger-Johanne, født i 1934, gift med Eiliv Overvik. Og Liv Jorid, født i 1938, gift med Jostein Totland

Familien Grønli: f.v Arna Margrethe, Anna, Solvei og Johan Grønli

I 1951 kommer altså Johan Grønli (1905-1985) til Lilleøyen, han var slakter og etablerte et lite slakteri på Lilleøyen, på andre siden av veien. Her holdt han det gående til 1980, med butikkutsalgs i Kjøpmannsgata 38: Nøisomhed. (Budnadsentralen / Brit's undertøy). Johan gifter seg i 1928 med Anna Buland (1907-1989). De fikk to barn. Først Arna Margrethe, født i 1928. Hun giftet seg i 1949 med flyger Lars Retvedt fra Ringerike. Han omkom i ei flyulykke i januar 1960. De bodde da i Bærum. Sammen hadde de barna Anne Mari, født i 1952 og Eli, født i 1955. Senere ble Arna Margrethe gift med Jan Telle. Johan og Anna's andre barn er Solveig født i 1930. Hun ble i 1951 gift med Dagfinn Johansen, og de har barna: Turi (1953) og Kjersti (1958). Da Anna Grønli ble enke, kom hennes niese Anne Line Vold inn som husmorvikar (hjemmehjelp). Anne Line stelte sin tante til hun døde i 1989.

Fam Vold, mandag 19. juli 2010
Bak f.v: Ragnild, Ole Kristian, Lars Johan
Foran f.v: Anne Line, Hans Gunnar, Odd-Geir, Marit Kristine

Anne Line Vold (f. 1949) er datter av Gustav Bernhard Sletvold og Hanna Buland. Hun giftet seg i 1967 med Odd-Geir Vold (f. 1948). De bodde i Beistadgrenda. I 1990 kjøpte de Lilleøyen og kom flyttende med sin familie i 1993. Odd-Geir Vold var langtidspendler med jobb i Nordsjøen. Anne Line fortsatte derfor i husmoryrket for å oppdra deres to barn. Midtveis i livet, påbegynte hun egen utdanning - og er i dag ansatt hos Reinertsen AS. Anne Line og Odd-Geir har to barn: Ole Kristian Vold, (f. 1968) - gift med Ragnhild Beitland Vold (f. 1971). De har to barn: Marit Kristine Vold (1995) og Lars Johan Vold (1997). Og så hovedpersonen i dette kapitlet: Hans Gunnar Vold, født 05. april 1977. Gift 14. juni 2003 med Katrine Paulsen. Separert 2010.

Det er et godt gammelt uttrykk som heter: *"Er ikkje arbeidshugen med ifrå unge år, vert det vanskelig å få han ettersendt"*. *Arbeidshugen* fikk Hans Gunnar virkelig med seg. Det er utrolig hva de har fått til på Lilleøyen. Våningshuset innvendig er gjort om til to familieleiligheter, kvalitetsmessig og trivelig. De eldre nede og ungdommet oppe. Det ligger

mye arbeidsinnsats i familien. Men så er de ikke redde for å ta et tak. Det heter seg at Hans Gunnar, som til daglig jobber på Nobø, så vidt har tid til å spise middag, før han skifter til ”overalls” (kjeledress) og er i gang med ett eller annet. Og i kulissene lurar sjølfolket som

Odd-Geir i sitt rette element

En alltid arbeidende Hans Gunnar

ledende indianerhøvdingen. Her ivaretas både krigslederskap og rollen som medisinmann. Det er ikke så stort territorium, en liten leir hvor stammens kultur og levesett skal overleve gjennom bevarelse av våre forfedres hjelpemidler og slit. Lilleøyan er ikke et reservat. Her er ikke noe som skal fortrenses eller gjemmes bort. Samlingen er likevel en liten advarsel, et synlig bevis på verdiskapningen - og et minne om vår kulturarv, som er så uhyre sårbar gjennom vår tids folkevandring. Lilleøyan er en liten estetisk oase, en motvekt mot *reality* og Hotel Cæsar. Lilleøyan er den virkelige underholdningen, den med respekt og verdighet. Et lite stykke rent gammeldags Norge. Vi trenger det mer enn noen gang.

Fra år 2000 begynte Hans Gunnar å systematisere sin samling. Det ble en livsstil for den unge mannen. Nye traktorer kom til, likedan annen landbruksredskap. Han ominnredet stadig vekk for å få plass til mer, slik de har gjort det siste året også ved å bygge ut låven på vestsiden. Når jeg er på besøk hos folket på gården en kald februarkveld i 2010, viser de meg siste tilveksten: et snekkerverksted - som skal inneholde det som naturlig tilhører den nisjen. I dette rommet står foreløpig kun en gedigen *svans*, som et vitne om en tid og et krafttak uten sidestykke i skogen. At noen personer kunne benytte et slikt redskap, kanskje gjennom en hel dag før de kom seg gjennom trestammen og fikk felt eller delt et tre / en stokk - er mest ufattelig for de som vokser opp i dag.

”Vi må ikke glemme kvinnfolkene”, sier mor Anne Line, og henleder oppmerksomheten mot vevstoler, strikkmaskin, lin- og kleruller. På Lilleøyan har de bestemt at den siden av et gårdsbruk også skal reflekteres innen samlingen. Husfrua, tausene, budeiene og alle de andre som gjennom lange arbeidsdager gikk fra det ene arbeidet til det andre. Det var ikke arbeidstidsbestemmelser, det var ikke

Mor Anne Line ved vevstolen

skille mellom fritid og arbeidstid - hele dagen, hele livet var arbeid for kvinnfolket på gården, hvor husfrua styrte sin stab eller familie med fast hånd. På storgårdene var hun arbeidsleder, en slags administrerende direktør og/eller økonomisjef. På de mindre brukene utøvde hun alle type stillinger og funksjoner i en og samme person. Det var matstell, ungestell, fjøsstell - karstell skulle jeg mest til å si, - det ene gikk over i det andre hele dagen. Storkjøkkenet var samlingsplassen. Her utviklet det seg stadig mer eller mindre små revolusjoner hva gjaldt redskap og hjelpemidler. I dag kan denne utviklingen beskues på Lilleøyen. ”Folk tror det er bare traktorer”, forteller Anne Line, ”når de ser dem ute på plenen”. ”Nei, glem ikke kvinnfolkene”, forsterker Hans Gunnar. Jeg får en klump i halsen. Endelig noen som forstår hva som ligger i begrepet ”ho mor”.

Når jeg besøker en samling, er jeg som alle andre nysgjerrig på å høre hva eieren verdsetter mest av de enkelte gjenstandene. Og det viser seg ofte at det ikke behøver å være den gjenstanden som har kostet mest økonomisk, eller som kanskje ved salg vil gi mest i pungen, underforstått: som andre samlere vil gi mest for. Nei, ofte er det en ting som kan ha en spesiell historie tilknyttet seg, et slit, en større innsats for ervervelse, en familiegjenstand etc. Slik også for Hans Gunnar. Han er ikke så original i så måte. Han trekker naturligvis frem sin første traktor: gråtassen han fikk tak i som konfirmant. Den betyr umåte mye for ham. Men uten å nøle fremhever han likevel på topp sin Opel Blitz fra 1954. Altså en lastebil med lasteplan. Ikke så gammel sett i relasjon til de som har veteranbiler etc., men på grunn av bilens historie tilhørende gården og det arbeid Hans Gunnar har nedlagt for å få den pusset opp, til sammen 1 500 timer - er den i en særklasse i samlingen, altså foran traktorene, hvilket kanskje overrasker mange. Folket på Lilleøyen forteller at de har arbeidsverktøy for kvinnfolk som de nok også vil sette foran traktorene. Opel'n har hedersplassen i alle rom på Lilleøyen. Den henger på veggen over godsofaen. Den har til og med fungert som bryllupsbilen. Ganske så originalt. Det er ikke så mange i verden som har giftet seg med en ”simpl Opel lastebil” som doning. Opel'n tilhørte en onkel av Odd-Geir Vold (far til Hans Gunnar). Han het Ola O. Vold (1910-1993). Det fortelles at familien dro på ferie til København med lastebilen i 1956. Bak på planet hadde de bygd ei hytte, og der

Hans Gunnar, slik han trives best

inne satt det 6 personer. Når disse ord trykkes, er Hans Gunnar i ferd med å pusse opp en PV fra 1957. Heller ikke en gammel bil, men arbeidet med å få den i orden gir den en tilknytning til Lilleøyan. Slik fremstår museet med en form av stolthet. Enhver som har penger kan kjøpe seg et museum, det vil si tilegne seg en samling av eldre gjenstander - slik enkelte har veteranbiler og lignende. Men skal du få den store gleden og tilfredsstillelsen, må du gjøre noe med gjenstandene. Litt smerte og svette.

Fredag morgen den 4. februar 2000 kommer undertegnede på vakt i kontrolltårnet for å avløse nattvakta: Olaf Vedul fra Åsen. Han er som alltid rolig og avbalansert. Han åpner dagens samtale med følgende ”*Nå får vi besøk*”, og fortsetter med ”*det var nære på*”. Gjennom en kort *brief* får jeg høre at det russiske lakseflyet hadde tatt nedi et par antenner ved enden av rullebanen i øst. Piloten var nå ventet til tårnet. Gjennom en kort periode fløy russerne laks fra Norge til Japan. Flyet lastet vel omkring 40 tonn. Denne februarnatta kl 0454 lokal tid kom flyet inn i laveste laget for å si det litt forsiktig. Det blåste ganske kraftig fra vest, og på Værnes er det en stående advarsel om muligheter for å miste løftet (downdraughts) på kort finale (short final) rullebane 27 ved mer enn 20 knopp vestavind. Om piloten hadde oversett dette - vet jeg ikke, men jeg vet at landingshjulene tok med seg to antenner fra stedets retningshjelpemiddel (LLZ09), til den nette sum av flere hundre tusen kroner. Kort etter min ankomst opp i tårnet, kommer flykapteinen og hans mekaniker. Det var mekanikeren som ”kunne engelsk”. Kapteinen stod der i stor mørk frakk og hvite joggesko, som en slags utgave av Harald Heide Steen’s russiske ubåtkaptein. Det eneste han sa var: ”*Strong aircraft*”, og så slo han seg på brystet. Det synes som hans bekymring var flyet, og videre laksetransport. Vi var nok mer bekymret for nærområdet. Hva folket på Lilleøyan tenkte senere, lar vi ligge her - men det er en viss sannsynlighet for at våningshus på Lilleøyan er det nærmeste bebodde bolighuset til noen rullebane i Norge, ca. 70 m. Det er nok de som med undring ser på dagens sikringsarbeide (utfyllinger) vestover, mens østenden ligger der som et gedigent stup.

Foto: AVINOR

Folket på Lilleøyan og dets naboer har vendt seg til at de ligger så tett inntil en storflyplass. Værneskirka har klart seg i 925 år, og står der som et eget kontrolltårn og verner om oss alle. Flyplassen og Lilleøyan har blitt to motpoler, som derved tiltrekkes av hverandre, mest utfyller og berger hverandre i overført betydning. På Værnes stiger det meste til vers, en flyr seg inn i fremtiden. Flyplassen representerer fart, utvikling og en viss grådighet. Skjærende stemmer forteller hva som skal skje, fort og uforståelig. Nærmeste nabo derimot representerer det jordnære, fortiden og lærdommen. På flyplassen utvikles mas og stress. På Lilleøyan får du hvile og ro i sjela. Du kan gå rundt på det lille gårdsmuseet uten å høre flyene - du merker de knapt. Gjenstandene forteller sin historie sakte og forståelig, og overdøyer alle andre lyder. I kampen mellom disse to miljøer, vil det alltid være 1 - 0 til store Lilleøyan.